

HUKUKÎ BİLGİLER MECMUASI

Sahip ve Başmuharriri:

Paris Hukuk Fakültesi Doktoru

AVUKAT

Milâti : GAD FRANKO

TAHRİR HEYETİ

Fuat Hulûsi B. Temyiz Mahkemesi
ikinci hukuk dairesi reisi

Sabri Şakir B. Ankara hukuk mektebi profesörlerinden

Mustafa Reşit B. İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

Ahmet Refik B. Sabık Temyiz Mahkemesi azasından

Ali Kemal B. İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

M. Şarl Kroza İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

M. Aşıl Mester, Paris Hukuk Fak. Müderrislerinden

M. Şavgran, Paris Hukuk Fak. fahri Müderrislerinden

M. A. Salem, Hukuku Düvel Mecmuası tahrir heyetinden

Bahir B. Kavanin ihzari komisyonu azasından

Hamdi Halim B. Avukat

Adres: Galata Bahtiyar han Avukat Gad Franko Bey yazihanesi

Telefon: 43009

Bir nüshanin bedeli 35 kuruştur

Bir senelik abonemanı Posta ücretile beraber

400 kuruştur

Türkiye harici için 500 kuruştur

İSTANBUL

1932

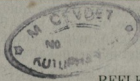
Bankalar Matbaası

20. İnar Sokak Gela'a

HUKUKÎ BİLGİLER MECMUASI

Her ayın on beşinde neşrolunur

TETEBBÜLER

DOCTRINE

Hukukî fikirler :

REFLEXIONS JURIDIQUES

Hesabı carilerin müruru zamanı

Ticaret Kanunumuzun 796 ıncı maddesinde gösterilen müruru zaman hesabı carilere aittir ; bu müruru zaman beş seneliktir, şayanı tetkik ve münakaşa olan cihet bu müruru zamanın ne vakitten iptida edeceği noktasıdır. Madde bir az muglaktır ve bu mebdei göstermektedir. Maddenin metni aynen şöyledir ; Hesabı carinin tesfiyesi, bitterazi veya hükmen tayin olunan bakiyyeye veya faiz bakiyyelerinin hesap hata ve zühullerine hesabı cariden hariç addolunmak lâzım gelen veya bigayri hakkın hesabı cariyeye idhal olunan kalemlere veya mükerrer kayıtlara müteallik davalar beş sene mürurile sakit olur.

Müruru zamanın mebdei alelilâk Borçlar Kanununun 128 inci maddesi mucibince deynin muacceliyet kesbettiği tarihten başlar ; hesabı cariyeye müstenit matlubatın ne vakit muacceliyet kesbettiği en evvel tetkik edilecek noktadır. Hesabı cariyeye hasredilen beşinci fasıldaki ahkâm ve ezcümle hesabı cari mukavelesinin mahiyetini tarif eden 782 inci madde, evvelâ, bir kaideyi koyuyor ; hesabı cari ile muamele yapmağı tekarrur ve taahhüt eden iki kimse yekdiğerinden, bu hesabı cariden mütevellit alacağını talep etmesi, hesabı cari muamelâtının kat'ına mütedair çıkaracağı hesaba manuttur ; demek ki evveleminde bir kat'ı hesap faturasını ve muhasebesini çıkarmak ve tarafı diğere bildirmek mecburiyeti vardır ; Bu muamele yapılmadıkça hakkı mutalebe başlayamaz. Bu mutalebe 790 ıncı maddede kat'iyetle ifade edilmektedir : "Hesabı cari kapatılmadan hiç biri dayın ve medyun addedilemez". ve bu mutalebeyi bir kat daha teyit etmek üzere aynı 788 inci madde "Tarafeynin vaz'iyeti hukukiyesini ancak hesap kat'ı tayin eder". O halde 796 ıncı maddede gösterilen beş senelik müruru zamanın kat'ı hesap listesinin tarafı diğere tebliginden başlamasını kabul etmek muktezidir.

Bu prensipi tesbit ettikten sonra hesabı carilerin ne vakıt katedilebileceğini de tayin etmek iktiza eder ; bu cihet mukavele ile taayyün eder; ekseriya bu usul caridir : Bankalarda şu kadar gün evvel ihbar şartile (Alelekser onbeş gün konulur) hesabı carinin kat'ına salâhiyet verildiği tasrih edilir ; mukavele olduğu vakıt mucibi ihtilâf bir şey olamaz ; mukavele yok ise ürf ve âdetin nazarı itibare alınması lâzım gelir. Bir çok Memleketlerde ürfü âdet üç aylık muamelâtın hesabı katedilerek tarafı digere gönderilir. Ürfü âdet yok ise (madde 784) senei ticariye nihayeti yani Birinci kânun sonu kat'i hesap tarihidir. Bu vadelerin hülûlu müruru zamanın başlamasını istilzam etmez ; bu vadelerde hesap katedilerek cetvellerin irsali ve tarafı digere hesabı cari mukavelesine nihayet verildiğinin bildirilmesi lâzım gelir.

Mukavele olduğu halde onda muayyen müddete ademi riayet mecburiyetini müstelzim ahvalde mevcuttur; meselâ tarafeynden birinin vefat veya mahcuriyeti halinde hesabı cari mukavelesi ancak hüküm hakimle feshedilebilir ; re'sen âkitlerden biri feshedemez.

Bu izahattan sonra 794 inci maddenin hükmünü daha iyi anlamak mümkündür :

1) Hesabı cari, mukavele ile muayyen zamanlarda veya ürfü âdetle gösterilen vadelerde yahut her senenin Kânunu evveli 31 inde katedilmiş ve hesap cetveli tarafı digere gönderilmiştir ; bu hesap hakkında tarafı diğer bir şey söylemez ise beş sene mürurundan sonra bir iddiada bulunamaz.

2) Maddede bir de hükmen tayin olunan bakiyyeden bahsediliyor. Bu, suîtefsire mahal verebilir ; çünkü hükmen bir bakiyyei matlup tayin edilirse artık bu matlup için müruru zaman olamaz ; ve hükmen mukarrer bir matlûba karşı beş sene zarfında itiraz etmek hakkı mütesavver olamaz.

Bunun manasını yukardaki izahatta bulacağız; tarafeyenin birinin vefatı veya hacri halinde tarafı diğer mahkemeye müracaatle hesabı cari mukavelesinin feshini talep edeceğini 791 inci madde gösteriyor ; demek ki hakim o vakıt yalnız hesabı cari mukavelesini fesh değil aynı zamanda hesabın rüyetile bakiyyeyi tesbit ettirir; işte bu gibi bir halde hükmen taayyün eden hesabı cari bakiyyesi cetveline itiraz hakkı beş seneliktir: Maddeye konulan bu "hükmen" kelimesi ki — me'harımız olan Şili ve Arzantin kanunlarında da mevcuttur — biraz nabemahal gibi görünüyor: çünkü bir defa mahkemeye hesabı cari mukavelesinin feshini talebe giden âkit eğer mahkemece hesap rüyet edilerek bakiyyesinin tesbit ettirmeğe mecbur ise bu bakiyyenin tahsiline de hüküm istiyeceği tabiidir ; O halde mahkeme, "Vefat veya mahcuriyet hasebile hesabı cari mukavelesinin feshine ve bakiyyesi olan, şu kadar Liranın tahsiline,, karar vereceğinden artık bu

gibi bir karara karşı beş senelik müruru zaman mevzuubahs olamaz maddedeki “hükmen” ketimesinin mevzuu yalnız mahkeme, “hesabı cari mukavelesinin mefduhiyetine ve bakiyyenin, şu kadar Liradan ibaret olduğuna” hükmetmekle iktifa ettiği hallere münhasırdır; işte böyle bir halde beş senelik müruru zamancereyan edecek demektir.

3) Hesabı cari mahkeme kararile kati ve tanzim edilmiş olsun gerekse mukavele veya ürfü âdete göre tanzim ve irsal kılınmış bulunsun buna karşı yapılacak itirazların dairesi genişdir : a) her türlü hata, b) her türlü zühûl, c) hesabı cariye ait olmıyan erkamın oraya idhal edilmesi, d) mükerrer kayıtlardır. Bence bu itirazlar tahdidî değildir : “hata” tabiri her türlü mütesavver itirazlara şamildir.

Hesabı cari kati muamelesinden sonra yeniden muamele yapıldığı takdirde müruru zamanın nasıl tatbik edileceği keyfiyeti de sayı tetkiktir. Hesabı cari katı hesabı gönderildikten sonra artık bu mukaveleye riayet edilemeyeceği bildirilir ve yeniden bir muamele yapılmaz ise müruru zamanı tayin için müşkül yoktur ; ancak, bir defa hesap katından sonra yeniden muameleye devam edilir ise müruru zaman her katı hesap için ayrı ayrı mı tatbik edilecek, bu fikir doğru olmasa gerektir ; çünkü hesap katından sonra muameleye devam etmek mukavelenin mevcudiyetini kabul etmek demektir ; sonradan mukaveleyi fesih fikri tebadür eder ise yeni yapılan muamelelere şamil olmak üzere — yine eski hesabın bakiyyesini ihtiva etmek suretile — yeni bir hesap çıkarmak lâzımdır, işte bu hesapta eski katı hesabın bakiyyesi de bulunacağından tarafı diğer 896 inci maddenin müsaadesi dairesinde beş sene zarfında eski hesabın bakiyyesini de ihtiva eden bu son hesaba karşı beş sene müddetle haklı itirazını muhafaza ediyor demektir.

Muasır hukuk Ansiklopedisi.

Kıymetli Arkadaşımız müderris Mustafa Reşit beyin hukuk ilmindeki feyizli faaliyeti devam etmektedir ; bu nam ile neşrine başladığı tetebbüllerden dördüncüsü de intişar etmiştir. Hukukun umum sahalarını dairei tetkika alan ve pek kıymetli bahisleri ihtiva eden bu eserin bütün arkadaşlarımızca ehemmiyet ve şükranla tetkik edileceğine şüphe etmiyorum.

Milâslı

Gad Franko